

درس اول

تو را چگونه بشناسم

راه‌های شناخت صفات خداوند

- یکی از مسائلی که همیشه ذهن انسان را به خود مشغول کرده است، یافتن راهی برای شناخت هر چه بیش تر خالق و آفریدگار خویش است.

البته انسان به دلیل توانایی‌های محدود خود، امکان شناخت کامل خدای نامحدود را ندارد و به قدر وسع و درک خود به شناخت خدا دست می‌یابد.

❖ رسول خدا (ص) می‌فرماید: «ما عرفناك حق معرفتك: آن چنان که شایسته‌ی معرفت توست، تو را نشناختیم.»
دو راه برای شناخت صفات خداوند: ۱- تفکر در کتاب آسمانی (قرآن) ۲- تفکر در کتاب خلقت (جهان هستی)

تفکر در کتاب آسمانی

تفکر در کتاب آسمانی یکی از بهترین راه‌های شناخت صفات خداست زیرا توصیف خداوند از خود، دقیق و بی‌نقص است.

برخی از صفات خداوند:	آیه‌ی مربوط:
بر همه چیز آگاه است: (هیچ چیز آشکار و مخفی‌ای نیست مگر آن که خدا به آن علم دارد.)	أَنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى او هر آشکار و نهانی را می‌داند.
مهربان است: (مهربانی او همه چیز و همه کس را دربر گرفته است.)	و هُوَ الْغَفُورُ الْودود او آمرزنده و دوستدار بندگانش است.
مجازات‌کننده است: (کسانی را که به مبارزه با حق برخیزند و دست از گناه و سرکشی بردارند از رحمت خویش محروم و به عذابی دردناک گرفتار می‌کند.)	وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ فَاِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ و هر که با خدا دشمنی کند بداند که خداوند به سختی عقوبت می‌کند.
ظلم نمی‌کند: (این انسان‌ها هستند که با گناهان و خطاهایشان به خود ظلم می‌کنند.)	اِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا و لَكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ خداوند به مردم هیچ ستمی نمی‌کند بلکه این مردمند که به خود ستم می‌کنند.
پذیرنده توبه‌ی بندگان است: (کسانی را که از گناه خویش پشیمان شوند و توبه کنند با آغوش باز می‌پذیرد.)	اِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ التَّوَّابِيْنَ همانا خداوند توبه‌کنندگان را دوست دارد.
شکرگزار است: (او قدردان کارهای خوب بندگانش است و با پاداش فراوان از انجام‌دهندگان این اعمال سپاسگزاری و قدردانی می‌کند.)	وَ كَانِ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا خداوند شکرگزار و آگاه است.

- خدایی که قرآن توصیف می‌کند بهترین روزی‌دهنده، بهترین یاری‌کننده و بهترین سرپرست است. ✓
 خداوند با احکام و قوانینش قصد سخت گرفتن بر بندگانش را ندارد بلکه می‌خواهد با این قوانین:
- ۱- انسان‌ها را از پلیدی‌ها و ناپاکی‌ها دور کند.
  - ۲- آن‌ها را به سوی زندگی سرشار از سعادت در این جهان سوق دهد.
  - ۳- به بهشتی آباد و پر نعمت در جهان آخرت هدایت نماید.

تفکر در کتاب خلقت

تفکر در کتاب خلقت، یعنی از طریق آثار و نشانه‌های که در سراسر جهان آفرینش متجلی است به ویژگی‌های خداوند پی ببریم.

- زیبایی‌های عالم، جلوه‌ای از زیبایی او، خوبی‌های آن، روایتگر نیکی او و عظمت‌های آن پرتوی از قدرت و بزرگی اوست.

گویی تمام اجزای عالم از او سخن می‌گویند:

برگ در ختان سبز در نظر هوشیار   هر ورقش دفتری است معرفت کردگار

✓ البته به هر میزان که علم و دانش ما افزایش می‌یابد، بیش‌تر از گذشته آثار علم و قدرت او را در جهان درمی‌یابیم و در برابر این همه عظمت، به شگفتی می‌آییم.

- انیشتین، فیزیکدان نامی معاصر، درباره‌ی مواجهه انسان با شگفتی‌های بی‌پایان طبیعت می‌گوید:

«ما انسان‌ها هم‌چون طفلی خردسال هستیم که وارد کتابخانه‌ای بزرگ می‌شود که همه‌ی دیوارهای آن از زمین تا سقف با کتاب‌هایی به زبان‌های گوناگون پوشیده شده است. کودک می‌داند که باید کسی آن کتاب‌ها را نوشته باشد. کودک طرحی مشخص در ترتیب کتاب‌ها می‌بیند، نظمی اسرارآمیز که او آن را درک نمی‌کند ولی می‌تواند با حسی مبهم حدس بزند. به نظر من وضعیت این کودک همانند وضعیت عقل انسان در برابر خداست...»

صفات ثبوتی و سلبی

صفات در رابطه با خداوند به دو دسته‌ی کلی تقسیم می‌شوند:

- ۱- صفات ثبوتی: جنبه‌ی کمالی دارند و آن را به خدا نسبت می‌دهیم؛ یعنی خداوند این صفات را داراست. مانند: قدرت، علم، عدالت، رحمت، رازقیت، حیات، مهربانی و بخشندگی. ✓
 هر حسن و خوبی که مخلوقات دارند، از خالق دریافت کرده‌اند و کسی می‌تواند کمال و خوبی را به دیگری دهد که خود آن را دارا باشد. بنابراین خداوند سرچشمه‌ی همه‌ی خوبی‌ها و زیبایی‌های مخلوقات است.
- ۲- صفات سلبی: از نقص ناشی می‌شوند و آن را از خدا سلب می‌کنیم؛ یعنی خداوند این صفات را ندارد و از آن مبرا است. مانند: جهل، خستگی، خواب، مرگ، نیاز به پدر و مادر و عجز. ✓
 صفاتی که از مخلوق بودن و محدود بودن موجودات سرچشمه می‌گیرد، در خدای متعال نیست؛ زیرا خداوند مخلوق و محدود نیست و کامل و بی‌نقص است و نمی‌تواند دارای چنین صفاتی باشد.

حمد و تسبیح

«حمد»: به معنی «ستایش» است. وقتی می‌گوییم «الحمد لله»، می‌خواهیم بگوییم که «هر ستایش برای خداست.»
 «تسبیح»: به معنی «پاک دانستن» است. وقتی می‌گوییم «سبحان الله»، می‌خواهیم بگوییم که «خداوند از هر نقص و عیبی، منزّه است.»

- در حمد و ستایش، همواره «صفات ثبوتی» خدا را بیان می‌کنیم:
(می‌گوییم: خدایا تو پروردگار جهانی، تو رحمان و رحیمی، تو بخشنده و مهربانی، او را ستوده‌ایم.)
  - در تسبیح، خداوند را از «صفات سلبی»، پاک و منزّه می‌داریم:
(می‌گوییم: خدایا تو نیازمند نیستی، تو شریک نداری، تو فرزند نداری و ...)
- ✓ کسی قابل ستایش است که کمالات و زیبایی‌هایی در او باشد و خداوند همه‌ی خوبی‌ها و زیبایی‌ها را داراست؛ پس ستایش حقیقی و حمد واقعی از آن اوست.

ترجمه و پیام آیات

- ۱- عبارت شریفه‌ی «إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَ مَا يَخْفَى»، بیانگر چه مفهومی است و به کدام صفت خداوند باری تعالی اشاره دارد؟
- ۲- آیه‌ی شریفه‌ی «وَ هُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ» را ترجمه کنید.
- ۳- در آیه‌ی شریفه‌ی «وَ كَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا»، به چند صفت خداوند اشاره شده است؟ نام ببرید.

درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.

- ۴- انسان به قدر توان و درک خود می‌تواند به شناختی کامل از خداوند، دست یابد.
- ۵- خداوند شکرگزار کارهای خوبی است که از سوی بندگانش انجام می‌شود.
- ۶- آنگاه که این جهان را هم‌چون جاده‌ای رهنمون به سوی خداوند بیابیم، از راه تفکر در کتاب آسمانی بهره برده‌ایم.
- ۷- افزایش علم و دانش با میزان دریافت آثار علم و قدرت خداوند در جهان، رابطه‌ی مستقیم دارد.
- ۸- وقتی می‌گوییم خدایا تو پروردگار جهان و رحمان و رحیمی، او را تسبیح گفته‌ایم.
- ۹- مخلوقات، تمام صفات خوب و بد خود را از خالق دریافت کرده‌اند.

جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید

- ۱۰- ما انسان‌ها به دلیل ..... امکان شناخت کامل خدای نامحدود را .....
 ۱۱- خداوند آن قدر مهربان است که مهربانی بر بندگان را بر خود ..... کرده است و خود را ..... آنان نامیده است.
 ۱۲- «حمد» به معنای ..... و تسبیح به معنای ..... است.
 ۱۳- در حمد و ستایش همواره صفات ..... خداوند را بیان می‌کنیم.
 ۱۴- در تسبیح، خداوند را از صفات ..... پاک و منزّه می‌داریم.

به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه بدهید.

۱۵- این سخن پیامبر (ص) که فرمودند: «ما عرفناک حق معرفتک» چه موضوعی را بیان می‌کند؟

- ۱۶- راه‌های شناخت صفات خداوند را نام ببرید.
 ۱۷- خداوند مجازات‌کننده‌ی چه کسانی است؟
 ۱۸- صفات در رابطه با خداوند به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.
 ۱۹- بیت «برگ درختان سبز در نظر هوشیار / هر ورقش دفتری است معرفت کردگار»، بیانگر کدام‌یک از راه‌های شناخت صفات خداوند است؟
 ۲۰- انیشتین، تشبیه وضعیت کودک در مقابل کتاب‌خانه‌ی پوشیده از کتاب را برای چه چیزی به کار برده است؟

به سؤال‌های زیر پاسخ تشریحی بدهید.

- ۲۱- شکرگزار بودن خداوند به چه معناست؟ توضیح دهید.
 ۲۲- چرا خداوند از صفاتی مانند جهل و ظلم مبرا است؟
 ۲۳- «صفات سلبی» را تعریف کنید و برای آن مثال بزنید.
 ۲۴- «صفات ثبوتی» را تعریف کنید و برای آن مثال بزنید.
 ۲۵- چرا ستایش حقیقی و حمد واقعی از آن خداوند است؟

سؤال‌های چهار گزینه‌ای

۱ ۲ ۳ ۴

۲۶- کدام عبارت شریفه، بیانگر ظلم انسان به خودش است؟

- (۱) ان الله لا يظلم الناس شيئا
(۲) و من يشاق الله فان الله شديد العقاب
(۳) ولكن الناس انفسهم يظلمون
(۴) و قضي بينهم بالحق و هم لا يظلمون

۲۷- با توجه به آیه‌ی «وَمَنْ يُشَاقِّ اللَّهَ، فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»، خداوند چه کسانی را به سختی عقوبت می‌کند؟

- (۱) کسانی که کفر بورزند.
(۲) کسانی که با خدا دشمنی کنند.
(۳) کسانی که ظلم کنند.
(۴) کسانی که از خدا روی برگردانند.

۲۸- تشبیه انسان به کودک خردسال در کتابخانه و بیان نسبت او با خداوند، به کدام راه شناخت صفات خداوند اشاره

دارد؟

- (۱) تفکر در کتاب آسمانی
(۲) تفکر در ذات یگانه‌ی هستی
(۳) تفکر در کتاب خلقت
(۴) تفکر در وجود بی‌نهایت خداوند

۲۹- تسبیح خداوند یعنی ..... که نمونه‌ی این نوع صفات برای خداوند، عبارت است، از .....

- (۱) توصیف خدا به صفات ثبوتی - شریک نداشتن
(۲) توصیف خدا به صفات ثبوتی - شریک داشتن
(۳) منزّه دانستن خداوند از صفات سلبی - شریک نداشتن
(۴) منزّه دانستن خداوند از صفات سلبی - شریک داشتن

۳۰- مفهوم تمام مصراع‌های زیر در بیان صفات ثبوتی خداوند است، به جز .....

- (۱) نتوان شبه تو جستن که تو در وهم نیایی
(۲) نبد این خلق و تو بودی، نبود خلق و تو باشی
(۳) ملکا ذکر تو گویم که تو پاکی و خدایی
(۴) همه عزى و جلالى، همه علمى و يقينى

